

بقلم آقای محمد مهران

از شماره پیش

۳

آذربایجان کنونی

سردرختی :

محصول سردرختی آذربایجان در درجه دوم اهمیت و یکی از صادرات مهم این استان است بطور کلی صادرات عمده سبزه کشمش را رضائیه و مراغه - بادام را دهخوارقان و اسکو و مراغه و رضائیه - زردآلو را محال مرند و خوی و دهخوارقان و اسکو بار می‌آورد و با تهیه دستگامهای مخصوص برای خشکانیدن میوه و جعبه بندی بطرز کالیفرنایی و باز شدن راه تجارتنی از اقصر فاصله اروپا و آمریکا وسیله بزرگی برای صدور آن و تهیه ارز در دست میباشد و ما درمبحث مخصوص کاورزی شرح جزئیات محصولات فلاحتی آذربایجان و شهرستان و بخشهای تابعه را بموقع بنظر خوانندگان گرامی خواهیم رساند .

آفات زراعتی :

چون آذربایجان منطقه فلاحتی است مسلماً برای رشد و نمو و

انتشار آفت نیز زمینه مساعدی دارد و بهمین جهت سالهائیکه زمستان آن سرد و یخبندان نباشد انتشار آفت نباتی بطور کلی زیاد خواهد بود .
مهمترین آفات نباتی این منطقه عبارت است از :

۱ - لیسه : بطور کلی در تمام نقاط آذربایجان مخصوصاً در دهخوارقان مراغه و اطراف تبریز این کرم وجود دارد و بر روی برگها مسکن نموده و از تار بسیار نازکی خود را محصور و برگ را میخورد و درخت را عریان میکند .

۲ - زنک گندم . در نقاطیکه بارندگی زیاد شود خسارت آن قابل ملاحظه است .

۳ - ملخ مراکش : که در مغان و اطراف اردبیل ظاهر میشود .

۴ - کرم سبز چغندر و کیک خاکی : در کلیه نواحی چغندر خیز .

۵ - آفت مو و انگور : خوشه خوار - سفیدک - جیرجیرک که مناطق

بروز آن دهخوارقان - تبریز - مراغه رضائیه و خوی است .

طرز مبارزه با این آفات بیشتر بوسائل علمی و از طریق سمپاشی

صورت میگیرد بدیهی است در صورتیکه قبلاً بررسی های لازم بوسیله

وزارت کشاورزی بعمل آید و برنامه برای آن تنظیم و در موقع مجری

گردد اثر فوق العاده رضایت بخش و مطلوبی در بر خواهد داشت .

گاهی سرمای زمستان بتأخیر افتاده و هنگامی که درختان شکوفه

کرده اند در منطقه آذربایجان برف میبارد و سرما بروز میکند در چنین

مواقع شکوفه ها معدوم و بسر درختی لطمه بزرگی وارد میآید جلوه گیری

از این پیش آمد از قدرت بشر خارج و جز تسلیم و رضا چاره و گزیر

نیست .

بهر حال چنانچه فوقاً اشاره شد در مبحث فلاحتی آذربایجان بطور

تفصیل نسبت بهر منطقه مطالعات خود را معروض خواهم داشت و اینک با ذکر همین میزان بموضوع دیگری خواهم پرداخت .

نفوس آذربایجان :

در استان آذربایجان جز دو شهر نقاط دیگر سرشماری نشده بنا بر این جمعیت قطعی آن معلوم نیست و نفوس و جمعیت نقاط آذربایجان را باید بطور تقریب ذکر کرد .

دو شهری که سرشمار شده (۱) بشرح زیر میباشد (۲)

الف - شهر تبریز :

تاریخ سرشماری پنجم مهر ماه ۱۳۱۹ نتیجه بشرح زیر :

جمع	زن	مرد	
۱۶۵۸۶۷	۹۱۳۷۷	۷۴۴۹۰	بیسواد
۴۷۶۷۵	۱۲۵۳۶	۳۵۱۳۹	باسواد
۲۱۳۵۴۲	۱۰۳۹۱۳	۱۰۹۶۲۹	جمع
تجزیه جمعیت فوق از نظر مجرد و تاهل			
جمع	زن	مرد	
۱۱۸۳۰۷	۵۱۶۳۱	۶۶۶۷۶	مجرد مطلق
۳۲۳۷	۲۱۷۷	۱۰۶۰	مجرد در نتیجه طلاق
۱۲۴۹۱	۱۱۰۷۷	۱۴۱۴	مجرد در اثر مرگ همسر
۱۳۴۰۳۵	۶۴۸۸۵	۶۹۱۵۰	جمع مجردها

(۱) قانون سرشماری مشتمل بر هشت ماده در تاریخ دهم خرداد ۱۳۱۸ به تصویب مجلس شورایی رسیده و بموجب ماده دوم آن وسیله تعطیل عمومی که تمام ساکنین یکشهر از مساکن خود نباید خارج شوند در يك روز انجام میشود .

(۲) تاکنون ۱۲ شهر تهران - تبریز - مشهد - اردبیل - اصفهان - همدان - شیراز - کرمانشاهان - کرمان - یزد - بندر پهلوی - و رشت به طریق بالا سرشماری شده .

۷۹۵۰۷	۳۹۰۲۸	۴۰۴۷۹	متاهل
۲۱۳۵۴۲	۱۰۳۹۱۳	۱۰۹۶۲۹	جمع کل
			تجزیه جمعیت از نظر ادیان و مذاهب :
جمع	زن	مرد	
۲۰۴۷۴۸	۹۹۴۳۲	۱۰۵۳۱۶	مسلمان
۱۰	۳	۷	زردشتی
۱۱۳	۳۹	۷۴	کلیسی
۸۲۱۴	۴۲۲۶	۳۹۸۸	مسیحی
۴۵۷	۲۱۳	۲۴۴	سایر مذاهب
۲۱۳۵۴۲	۱۰۳۹۱۳	۱۰۹۶۲۹	جمع
			تجزیه جمعیت از نظر شغل :
جمع	زن	مرد	
۵۴۶۸	۳۷	۵۴۳۱	کشاورزی
۳			شکار
۳۰۶۴۱	۳۴۲۸	۲۷۲۱۳	صنعت
۵۵۹۲	۱۱	۵۵۸۱	باربری
۱۲۳۹۳	۹۵	۱۲۲۹۸	تجارت بمعنای اعم
۱۹۲۶	۲۳۳	۱۶۹۳	کارهای آزاد
۵۴۶۳	۸۵	۵۳۷۸	مستخدمین دولت
۶۰۶۵	۲۶۵۹	۳۴۰۶	کارهای خصوصی
۴۲۲۸	—	۴۲۲۸	کارهای غیر معلوم
۱۴۱۷۶۳	۹۷۳۶۵	۴۴۳۹۸	کسانی که از هیچگونه کاری اعانه نمیکنند
۲۱۳۵۴۲	۱۰۳۹۱۳	۱۰۹۶۲۹	جمع
			از آمار بالا نتایج زیر بدست میآید

- ۱ - نسبت مرد و زن تقریباً برابر است
  - ۲ - نسبت بیسواد ۷۷ در صد و در نتیجه در برابر هر باسواد ۳/۵ نفر بیسواد یافت میشود
  - ۳ - حکمی بیش از نصف جمعیت بکودک و جوانان مجرد وجود دارد
  - ۴ - روی قاعده عمومی دختران زودتر از پسران ازدواج میکنند
  - ۵ - طلاق کم اتفاق میافتد
  - ۶ - مردان در موقع مرگ همسر زودتر و بیشتر ازدواج میکنند تا زنان
  - ۷ - زن پیریش از مرد پیر یافت میشود
  - ۸ - مردانی که زوجات متعدد داشته باشند بسیار کم اند
  - ۹ - اکثریت اهالی مسلمان و صاحبان مذاهب دیگر کم و بالأخص زردشتی و کلیبی در حکم صفر است
  - ۱۰ - زنان بکسب معاش اشتغال نداشته و بهانه داری مشغولند.
  - ۱۱ - در حدود چهل درصد مردان شغل معینی ندارند
- ب - شهر اردبیل تاریخ سر شماری هشتم آذر ماه ۱۳۱۹ نتیجه بشرح زیر :

جمع	زن	مرد	
۵۵۹۹۵	۳۰۶۶۷	۲۵۳۲۸	بیسواد
۲۴۱۱	۱۰۳۹	۲۷۳۶	باسواد
۶۳۴۰۶	۳۱۷۰۶	۳۱۷۰۰	جمع

تجزیه جمعیت فوق از نظر مجرد و متأهل

جمع	زن	مرد
-----	----	-----

۳۶۰۰۷	۱۵۹۸۲	۲۰۰۲۵	مجرد مطلق
۶۰۷	۴۲۳	۱۸۴	مجرد در نتیجه طلاق
۳۹۱۰	۳۵۰۸	۴۰۲	مجرد در اثر مرگ همسر
۴۰۵۲۴	۱۹۹۱۳	۲۰۶۱۱	جمع مجردها
۲۲۸۸۲	۱۱۷۹۳	۱۱۰۸۹	متاهل
۶۳۴۰۶	۳۱۷۰۶	۳۱۷۰۰	جمع کل

تجزیه جمعیت از نظر ادیان و مذاهب :

جمع	زن	مرد	
۶۳۳۶۲	۳۱۶۸۷	۳۱۶۷۵	مسلمان
۳	—	۳	زردشتی
۲	—	۲	کلیسی
۲۴	۱۱	۱۳	مسیحی
۱۵	۸	۷	سایر مذاهب
۶۳۴۰۶	۳۱۷۰۶	۳۱۷۰۰	جمع کل

تجزیه جمعیت از نظر شغل

جمع	زن	مرد	
۴۴۶۵	۲۰	۴۴۴۵	کشاورزی
۷	—	۷	شکار
۴۷۷۱	۳۱۱	۴۴۶۰	صنعت
۱۲۸۴	۸	۱۲۷۶	باربری
۴۱۹۶	۲۲	۴۱۷۴ (به معنی اعم)	تجارت
۳۲۴	۲۸	۲۹۶	کارهای آزاد
۹۸۹	۳	۹۸۶	مستخدمین دولتی
۱۳۶۲	۴۴۰	۹۲۲	کارهای خصوصی

۲۵۰	۲۲	۲۲۸	کارهای غیرمعلوم
۴۵۷۵۸	۳۰۸۵۲	۱۴۹۰۶	کمیته از هیچگونه کاری اعانه نمیکنند
۶۳۴۰۶	۳۱۷۰۶	۳۱۷۰۰	جمع کل

چنانچه ملاحظه میشود :

در اردبیل نیز نسبت مرد و زن مساوی و نسبت یسواد ۸۸ درصد و سایر کیفیات تقریباً مشابه با اهالی تبریز و باید گفت تمام اهالی اردبیل مسلمان و پیروان سایر مذاهب در حکم صفر میباشد

تردیدی نیست دو فقره سر شماری بالا چون مربوط بسال ۱۳۱۹ و تا این تاریخ هشت سال میگذرد باز تغییراتی روی داده و بآن در حال حاضر دقیقاً نمیتوان تکیه کرد و باز تردیدی نیست که از تاریخ سر شماری تا حال جمعیت افزایش یافته و از تعداد یسوادان کاسته شده و بر تعداد با سوادان افزوده گردیده است. در استان آذربایجان از سال ۱۳۰۴ یعنی تاریخی که اداره آمار و ثبت احوال تأسیس شده تا پایان اسفند ۱۳۲۵ حد متوسط نوزادان در یکسال ۴۲۵۸۵ نفر و حد متوسط در گذشتگان ۲۷۳۴۱ نفر میباشد بدیهی است این ارقام مربوط با فردی است که برای آنها شناسنامه دریافت و یا فوت آنان با اداره آمار اعلام شده و باز رقم کاملاً صحیحی نمیتواند باشد زیرا چه بسا اشخاصی که از تاریخ ولادت تا کنون شناسنامه نگرفته و یا فوت در گذشتگان اظهار نشده است. آمار که تا آخر اسفند ۱۳۲۵ بدست آمده بشرح زیر ملاحظه میشود و در نتیجه نفوس استان آذربایجان به دو میلیون و هشتصد و پنجاه و دوهزار و هشتصد و سیزده نفر (۲۸۵۲۸۱۳) بالغ میشود که ۶۵۱۶۸۲ نفر شهر نشین و ۲۲۰۱۱۲۶ نفر ده نشین و نسبت شهر نشین ۲۰ درصد و نسبت ده نشین ۸۰ درصد جمعیت و نفوس آذربایجان میباشد

تعداد موالید قراء تابعه	تعداد موالید شهر	تعداد اوراق صادرہ قراء تابعه	تعداد اوراق صادرہ شهر	نام حوزه	شماره در لیست
۴۶۸۲۵	۹۹۲۶۵	۱۳۵۵۹۹	۲۰۴۶۱۸	حوزه تبریز	۱
۶۴۳۹۳	۸۳۲۵	۲۲۴۰۳۸	۱۷۰۸۴	ارسباران	۲
۱۴۳۲۱	۱۷۲۴	۵۶۸۰۱	۳۱۰۳	صاینقلعه	۳
۳۳۹۷۳	۲۲۹۰۶	۱۲۶۷۷۹	۳۹۱۶۳	رضائیه	۴
۳۲۲۴۸	۵۰۴۸	۶۰۶۶۵	۱۰۶۴۲	دمخوارقان	۵
۳۳۴۲۱	۴۹۶	۱۴۷۳۲۲	۱۶۲۶	مشتروذ	۶
۲۶۰۶۸	۶۷۲۹	۱۵۰۶۲۴	۱۳۰۳۱	مهاباد	۷
۳۴۱۲۲	۱۶۴۴۲	۱۰۹۲۵۳	۲۹۰۷۳	خوی	۸
۷۴۵۲۱	۵۴۰۴	۱۶۲۲۶۸	۱۰۸۳۹	مرند	۹
۶۱۵۵۶	۱۴۳۸۱	۱۶۴۰۹۳	۲۹۸۵۰	مراغه	۱۰
۴۸۱۶۲	۹۲۱۷	۱۰۹۰۸۴	۱۳۰۹۱	میانه	۱۱
۲۸۴۶۶	۲۹۰۲	۱۰۰۰۱۴	۵۳۵۰	خلخال	۱۲
۴۳۳۳۴	۶۵۸۳	۱۲۲۴۴۱	۱۱۲۳۴	سراب	۱۳
۳۹۳۸۸	۲۱۳۳	۱۱۶۸۶۴	۴۰۱۳	مشکین شهر	۱۴
۱۸۸۲۵	۳۲۲۳	۸۱۲۴۷	۵۳۶۲	ماکو	۱۵
۶۴۰۸۴	۲۵۸۰۱	۱۹۹۴۸۳	۶۷۹۳۹	اردبیل	۱۶
۶۶۴۲۰۷	۲۳۰۵۶۹	۲۰۶۶۵۷۴	۴۶۶۱۱۶	جمع کل	

جمع کل اوراق صادر و موالید پس از کسر متوفیات	جمع کل متوفیات	تعداد متوفیات قراء تابعه	تعداد متوفیات شهر	جمع کل اوراق صادر اعم از شهر و دهات
۴۱۴۰۵۸	۷۲۲۴۹	۳۱۳۸۵	۴۰۷۶۴	۴۸۶۳۰۷
۲۴۱۹۳۱	۷۱۹۰۹	۶۶۵۳۶	۵۳۷۳	۳۱۳۸۴۰
۶۰۹۱۲	۱۵۰۳۵	۱۳۸۲۸	۱۲۰۷	۷۵۹۴۷
۱۹۷۱۰۷	۲۵۷۱۴	۱۳۸۱۵	۱۱۸۹۹	۲۲۲۸۲۱
۸۶۹۴۲	۲۱۶۶۱	۱۹۰۴۲	۲۶۱۹	۱۰۸۶۰۳
۱۵۵۴۱۷	۲۷۴۴۸	۲۷۱۰۳	۳۴۵	۱۸۲۸۶۵
۱۷۹۳۶۷	۱۷۰۸۵	۱۴۳۵۹	۲۷۲۶	۱۹۶۴۵۲
۱۵۷۰۲۷	۳۱۸۵۲	۲۲۹۲۴	۸۹۲۸	۱۸۸۸۷۹
۲۱۲۰۲۵	۴۱۰۰۷	۳۸۶۲۹	۲۳۷۸	۲۵۳۰۳۲
۲۲۸۸۰۳	۴۱۰۷۷	۳۳۳۰۳	۷۷۷۴	۲۶۹۸۸۰
۱۳۷۱۷۶	۴۲۳۷۸	۳۶۰۸۰	۶۲۹۸	۱۷۹۵۵۴
۱۰۹۰۳۷	۲۷۶۹۵	۲۵۶۰۴	۲۰۹۱	۱۳۶۷۴۲
۱۴۸۸۵۸	۳۴۸۳۴	۳۱۷۳۷	۳۰۹۷	۱۸۳۶۹۲
۱۳۶۴۸۷	۲۵۹۱۱	۲۴۸۵۷	۱۰۵۴	۱۶۲۳۹۸
۹۰۸۹۱	۱۷۷۶۶	۱۵۹۰۳	۱۸۶۳	۱۰۸۶۵۷
۲۹۶۷۷۵	۶۰۵۳۲	۴۸۵۱۶	۱۲۰۲۶	۳۵۷۳۰۷
۲۸۵۲۸۱۳	۵۷۴۱۵۳	۴۶۳۷۲۱	۱۱۰۴۳۲	۳۴۲۶۶۶۶